

Kutadgubilig

FELSEFE – BİLİM ARAŞTIRMALARI

PHILOSOPHY – SCIENCE RESEARCH

43

Haziran 2021

ISSN: 1303-3387

KUTADGUBİLİĞ

Felsefe – Bilim Araştırmaları
Philosophy – Science Research
Sayı: 43, Haziran 2021
(Altı ayda bir yayımlanır.)
ISSN: 1303-3387

Kutadgubilig Felsefe-Bilim Araştırmaları uluslararası hakemli dergidir / Kutadgubilig Philosophy – Science Researches is a refereed journal

Kutadgubilig Felsefe-Bilim Araştırmaları TÜBİTAK / ULAKBİM tarafından dizinlenmektedir.
Kutadgubilig Felsefe-Bilim Araştırmaları 1. sayısından itibaren THE PHILOSOPHER'S INDEX tarafından dizinlenmektedir.

Yayım Yönetmeni / Editor in Chief

ŞABAN TEOMAN DURALI

Editör / Editor

AYHAN BIÇAK

Yayım Kurulu / Editorial Board

Abderezak Belagrouz (University of Sétif 2, Cezayir)	Sergey Malenko (Novgorod Devlet Üniversitesi, Rusya Federasyonu)
Ayhan Bıçak (İstanbul Üniversitesi, Türkiye)	Nebi Mehdiyev (Trakya Üniversitesi, Türkiye)
Nihal Petek Boyacı Gülenç (İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Türkiye)	Ferid Muhiç (Aziz Kril Metodi Üniversitesi, Makedonya)
Yaylagül Ceran (İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Türkiye)	Andrey Nekita (Novgorod Devlet Üniversitesi, Rusya Federasyonu)
Cengiz Çakmak (İstanbul Üniversitesi, Türkiye)	Erhard Oeser (Viyana Üniversitesi, Avusturya)
Emre Dağtaoğlu (Trakya Üniversitesi, Türkiye)	Jose Carlos Brandao Tiago de Oliveria (Euora Üniversitesi, Portekiz)
Hans Daiber (Mainz Üniversitesi, Almanya)	Murad Omay (İstanbul Üniversitesi, Türkiye)
Aysel Demir (Kırıkkale Üniversitesi, Türkiye)	Jamil Ragep (McGill Üniversitesi, Kanada)
Şaban Teoman Duralı (İstanbul Üniversitesi, Türkiye)	Stanley Salthe (Binghamton Üniversitesi, ABD)
İhsan Fazlıoğlu (İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Türkiye)	Cahid Şenel (İstanbul Üniversitesi, Türkiye)
Özgüç Güven (İstanbul Üniversitesi, Türkiye)	Oktay Taftalı (İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Türkiye)
Arzu İbişi Temelli (İstanbul Üniversitesi, Türkiye)	Ali Utku (Atatürk Üniversitesi, Türkiye)
İsmail Kara (Marmara Üniversitesi, Türkiye)	Saniye Vatansver (Bilkent Üniversitesi, Türkiye)
M.Cüneyt Kaya (İstanbul Üniversitesi, Türkiye)	Ernest Wolf-Gazo (Amerikan Üniversitesi, Mısır)

Sahibi ve Yazı İşleri Müdürü

Dergâh Yayınları A.Ş. adına
Asım Onur ERVERDİ

Yazışma Adresi

Klodfarer Caddesi Altan İşhanı Nu.: 3/20
34122 Sultanahmet / İstanbul
Tel: (212) 518 95 78 (3 hat)
Faks: (212) 518 95 81

Web Sayfası

www.kutadgubilig.com

e-posta

bilgi@kutadgubilig.com

Satış, Abone

Ana Basım Yayın Molla Fenari Sokak Yıldız Han
Nu.: 28 - 34110 Cağaloğlu / İstanbul
Tel: (212) 526 99 41 (3 hat) Faks: (212) 519 04 21

Baskı

Ana Basım Yayın Gıda İnş. Tic. A.Ş.
Mahmutbey Mah. Devekaldırımı Cad.
2622 Sok. No: 6/13 Bağcılar/İstanbul
0212 446 05 99

Yurtiçi abonelik bedeli

Yıllık 2 sayı, 50 TL

Kurumlar için abonelik bedeli

Yıllık 2 sayı, 100 TL

Yurtdışı abonelik bedeli

Yıllık 2 sayı, 80 ABD Doları

Abonelik için hesap numaraları

Ziraat Bankası (Cağaloğlu Şubesi)
IBAN: TR 91 0001 0008 8929 0448 1950 01

Posta Çeki Hesabı: 6115869

İÇİNDEKİLER / CONTENTS

FAHRİ ALPYÜRÜR

Clausewitz ve Hegel'in Savaş Düşünceleri Üzerine Bir İnceleme
A Study on Clausewitz and Hegel's Thoughts of War

11

HÜSEYİN AYDOĞAN

Epagoge'den Episteme'ye: Sezgisel Kavrayış
From Epagoge to Episteme: Intuitive Conception

35

MUZAFFER GÜL

Bilim ve İktidar İlişkisi: Manhattan Projesi Örneği
The Relationship Between Science and Power:
The Example of the Manhattan Project

53

PEYAMİ SAFA GÜLAY

Derrida'nın Hz. İbrahim Okuması: Derrida'nın Derridacı Bir Eleştirisi
Derrida's Reading of Hz. İbrahim: A Derridean Critic of Derrida

81

DİLEK TIĞLIOĞLU KAPICI

Şeyh ve Feylesof: Modern Mistisizmin Erken Cumhuriyet Dönemindeki
Yansımaları ve Rıza Tevfik
Sheikh And Philosopher: Reflections of Modern Mysticism in the Early
Republican Period And Rıza Tevfik

95

SİBEL KİRAZ

Walter Benjamin'in Şiddet Sorununa Çözümü: *Yeni Tarih Anlayışı*
Walter Benjamin's Solution to Violence: *New Understanding of History*

115

FATMA ZEHRA PATTABANOĞLU - TUBA UYMAZ

Modern Bilimsel Metodolojinin Temellerini İbnü'l Heysem'de Aramak
Searching the Fundamentals of the Modern Scientific Methodology in
Ibn Al-Haytham

141

ABDULLAH ANIL YÜCESOY - HALİS ÖZERK

Yaşama Verilen Anlamlar Bağlamında Psikoterapi Kuram ve
Yaklaşımlarının Değerlendirilmesi
Evaluating the Theories and the Approaches of Psychotherapy Based on the
Meanings Given to Life

167

RESUL YÜKSEL
Wittgensteinci Din Dili Analizine D. Z. Phillips'in Ontolojik Tahlili
Ontological Analysis of D. Z. Phillips to Wittgensteinian
Analysis of Religious Language
193

HOCAYA VEFA
OBITUARY

GÜNCEL ÖNKAL
Prof. Dr. A. Gülnihal Küken: Eğitimin Felsefesine Adanmış Bir Yaşam
223

KİTAPİYAT
BOOK REVIEW

TUĞBA EKİNCİ
Kimlik, Tanınma Mücadelesi ve Şarkiyatçılık: Edward Said'in İzinde
231

SİNAN KILIÇ
Ulus ve Harabeleri: Yunanistan'da Antikite, Arkeoloji ve Ulusal İmgelem
237

ORKHAN VALİYEV
Bir Bilme Teorisi
243

MUSA YANIK
Bir Bilme Teorisi
247

Kutadgubilig Felsefe-Bilim Araştırmaları Dergisi
Etik İlkeler ve Makale Formatı
251

EDİTÖR'ÜN NOTU

Kutadgubilig Felsefe-Bilim Araştırmaları Dergisi'nin Haziran 2021 tarihli 43. sayısı, dördü kitabiyat, biri hocaya vefa bölümünde olmak üzere toplam on dört yazıdan oluşmaktadır.

Fahri Alpyürür, “*Clausewitz ve Hegel’in Savaş Düşünceleri Üzerine Bir İnceleme*” başlıklı makalesinde, Clausewitz’in neden bir politik düşünür olarak kabul edilmesi gerektiğini konu edinmekte, Clausewitz ile diğer politik düşünürler arasındaki düşünsel benzerliklerin üzerinde durmaktadır. Alpyürür’e göre Clausewitz, politik bir düşünür olarak savaş hakkında özgün fikirler öne sürmüştür.

Hüseyin Aydoğan, “*Epagoge’den Episteme’ye: Sezgisel Kavrayış*” adlı çalışmasında, Aristoteles’in *İkinci Analitikler*’inden yola çıkan bir tartışma açmaktadır. Aydoğan, tartışmanın odağındaki kavrama sezgisel kavrayış karşılığını önererek yeni bir yorum getirmeye çalışmaktadır.

“*Bilim ve İktidar İlişkisi: Manhattan Projesi Örneği*” isimli makalesinde Muzafer Gül, bilgi ile güç, bilim ile iktidar arasındaki ilişkiyi ele almaktadır. Gül, bilim ve iktidar ilişkisini Manhattan Projesi üzerinden tartışmayı ve kapitalist üretim biçiminin oluşturduğu iktidar yapısının, bilimi kontrolü altına alarak onu hem toplumsal niteliklerinden sıyrılmış bir metaya hem de toplumları tehdit eden bir araca nasıl dönüştürdüğünü açıklamayı hedeflemektedir.

Peyami Safa Gülay, “*Derrida’nın Hz. İbrahim Okuması: Derrida’nın Derridacı Bir Eleştirisi*” adlı makalesinde, Derrida’nın Hz. İbrahim kıssasına yönelik görüşlerini irdelemiştir. Gülay, Derrida’nın kıssa yorumunda kendi düşüncesine has hassasiyetten taviz verdiği sonucuna ulaşmıştır.

“*Şeyh ve Feylesof: Modern Mistisizmin Erken Cumhuriyet Dönemindeki Yanlımları ve Rıza Tevfik*” makalesinde Dilek Tıgıloğlu Kapıcı, Bergsonculuğun Türk düşüncesine girişinde Rıza Tevfik’in rolü üzerinde durmaktadır. Kapıcı’nın çalışmasında, Rıza Tevfik’in okuyucularına ansiklopedist bir anlayışla bilgi vermekten öte, felsefe tarihindeki temel ontolojik ve epistemolojik sorulara değindiği ve doğu ile batı felsefesini sentezleme çabasında olduğu iddia edilmektedir.

Sibel Kiraz, “*Walter Benjamin’in Şiddet Sorununa Çözümü: Yeni Tarih Anlayışı*” adlı makalesinde, *Şiddetin Eleştirisi Üzerine* ve *Tarih Kavramı Üzerine* metinlerini odağına alarak, Benjamin’in şiddet sorununa çözüm olarak sunduğu, geleneksel tarih anlayışını ters yüz eden tarih anlayışını sorgulamaktadır. Kiraz’a göre Benjamin, geleneksel tarih anlayışına alternatif, şiddet içermeyen bir tarih anlayışı yapılandırmış, tarih alanına metodoloji bakımından güçlü bir katkı sunmuştur.

Fatma Zehra Pattabanoğlu ve Tuba Uymaz’ın birlikte kaleme aldığı “*Modern Bilimsel Metodolojinin Temellerini İbnü’l Heysem’de Aramak*” adlı yazıda, İbnü’l Heysem’in bilimsel yaklaşımı gözlem, test etme, karşılaştırma, eleştirme, tümeva-

rım, tündengelim, öncülleri ve ilkeleri yeniden gözden geçirme, delile dayanma, sonuçları ön yargıdan uzak biçimde değerlendirme vb. metotlar çerçevesinde teorik ve pratik sonuçları bakımından tartışılmıştır. Yazarlar incelemeleri sonucunda, İbnü'l Heysem'in modern bilimsel yaklaşımın öncüsü olarak anılması gerektiğine hükmetmektedirler.

Abdullah Anıl Yücesoy ve Halis Özerk'in beraber yazdıkları “*Yaşama Verilen Anlamlar Bağlamında Psikoterapi Kuram ve Yaklaşımlarının Değerlendirilmesi*” makalesinde, psikoterapi kuram ve yaklaşımları belli bir açıdan incelenmektedir. Söz konusu kuramların yaşamın anlamına dair görüşleri yazarlar tarafından incelenerek özetlenmiştir.

“*Wittgensteinci Din Dili Analizine D. Z. Phillips'in Ontolojik Tahlili*” başlıklı makalede Resul Yüksel, Phillips'in dil oyunları teorisine yorumlarını incelemektedir. Din dilinin yapısını tartışan Yüksel, dini iddiaların doğruluğunun ve gerçekliğinin, metafiziksel analizle değil din dili oyununu paylaşan dindarların pratiklerinin analiz edilmesiyle ortaya çıkartılabileceğini düşünmekte ve kültürün belirleyiciliğine vurgu yapmaktadır.

Geçen sayımızdan itibaren açtığımız ‘Hocaya Vefa’ başlığında, 2020 yılının Haziran ayında vefat eden, İstanbul Üniversitesi Felsefe Bölümü'nün ve Eğitim Fakültesi'nin değerli hocası Prof. Dr. Gülnihal Küken'e yer verilmiştir. Küken'in öğrencilerinden Güncel Önkal, hocasının felsefe ve eğitim anlayışını çalışmalarının eşliğinde değerlendirdi.

Kitabiyat bölümümüzde dört eleştiri yazısı bulunmaktadır. Fırat Mollaer'in *Kimlik, Tanınma Mücadelesi ve Şarkiyatçılık: Edward Said'in İzinde* kitabını Tuğba Ekinci inceledi. Yannis Hamilakis'in *Ulus ve Harabeleri* başlıklı çalışmasına ise Sinan Kılıç eleştirel bir okuma getirdi. Bu sayımızda Nebi Mehdiyev'in çalışması *Bir Bilme Teorisi* üzerine iki değerlendirme bulunmaktadır. Aynı eseri iki farklı açıdan okumanın örnekleri olan bu değerlendirmeleri Orkhan Valiyev ve Musa Yanık kaleme aldı.

Yeni sayımızda yeni konularla buluşmak dileğiyle.

BİR BİLME TEORİSİ

Musa Yanık*

Nebi Mehdiyev, *Bir Bilme Teorisi*, İstanbul: Dergâh Yayınları, 2019, 111 sayfa.

Bilgi felsefesi içerisinde düşünürlerin sıklıkla tartıştığı konulardan birisi de, bilmenin koşullarının ne olduğu ile bu koşulların çözümlenmesine ilişkin hususlarla ilgilidir. Çoğunlukla bu tartışmalar, kısaca *-dığımı* bilme dediğimiz bilme süreçleri etrafında şekillenmektedir. Bilindiği üzere, Platon'dan bu yana önermesel bilgi, inanç, doğruluk ve gerekçelendirme denilen üç koşula bağlıdır. Elbette burada söz konusu bu koşullar, bildiğimiz şeylere ilişkin bir çözümlenmeyi içermektedir. Yani, “şu anda masamın üzerinde duran dizüstü bilgisayarımda yazı yazdığımı” biliyorum *-dığımı* bilme çözümlenmesi. Bilgi ya da bilme kavramı üzerine yapılan analizler, bilgiyi kavrayışımız ve temellendirmemiz, ya da onun diğer kavramlarla olan ilişkisini ortaya koymamız üzerinde şekillenmektedir.

Nebi Mehdiyev'in başta çağdaş epistemoloji ve dini epistemoloji olmak üzere, çok sayıda yayımlanmış makalesi ve *Dini Epistemolojiye Giriş: Tanrı İnancının Rasyonelliği* isimli kitabı ve bir de editörlüğünü yaptığı din felsefesine giriş kitabı bulunmaktadır. Yazarın temel ilgi ve uzmanlık alanı genel olarak epistemoloji olmakla birlikte, doğal teoloji, süreç felsefesi ve Rus düşünce tarihi gibi çok çeşitli konularda çalışmaları mevcuttur. Mehdiyev, Trakya Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri bölüm başkanlığı görevini halen sürdürmektedir.

Mehdiyev'in *Bir Bilme Teorisi* isimli kitabı, prolog kısmıyla beraber yedi bölümden oluşmaktadır. Mehdiyev öncelikle kitabın prolog kısmında, çalışmasının ismiyle alakalı olarak çok spesifik bir soruyu gündeme getirir: “... niçin bu çalışma *Bir Bilgi Teorisi* değil de *Bir Bilme Teorisi* olarak adlandırılmıştır?”¹ Esasında bu soru, kitabın genel muhtevasına ilişkin bize ipuçları da sunmaktadır. Çünkü kitap içerisinde kurmaya çalıştığı teori ve teklif ettiği kavramlar, bilme süreçlerinin tüm çıktılarıyla beraber

* Doktora öğrencisi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı.
e-mail: musayanik52@gmail.com, ORCID ID: 0000-0003-4155-933X. Yazı Türü: Kitap Eleştirisi.

¹ Nebi Mehdiyev, *Bir Bilme Teorisi*, İstanbul: Dergâh Yayınları, 2019, s. 12.

çözümüne dayanmaktadır. Bu açıdan bakıldığında kitap, giriş kısmında “Felsefe ve Tarih” başlığı altında felsefe ve tarih kavramlarının çözümlemeleriyle başlamaktadır. “Bilgi Biyolojik Bir Olgu Mu?” başlığı altında yazar, H. Maturana’nın Otopoyeziz Teorisi’ni değerlendirerek, gerek doğallaştırılmış epistemoloji, gerekse rölativizm ve objektivizm gibi düşünce anlayışlarının durumunu ve çelişkilerini ortaya koymaya çalışır. “Descartes” başlığının, kitabın içerisinde önemli bir yeri bulunmaktadır. Bu bölüm içerisinde Descartes’ın epistemolojisine yönelik getirilen eleştirileri irdeleyen yazara göre, L. BonJour, H. Kornblith ve A. Plantinga gibi isimler, onu yanlış anlamışlardır: “... her üç felsefecinin de Descartes’ın bilgi tanımı ve Gettier eleştirileri karşısındaki konumuna ilişkin tespitlerine gelince, özetle, BonJour’un tanımının yanlış, argümanının güçlü; Kornblith’in tanımının doğru, argümanının zayıf; Plantinga’nın ise hem tanımının yanlış hem argümanının zayıf olduğunu söyleyebilirim.”² “Bilgi Bağlamsal Değildir” başlığı altında yazar, David Annis özelinde epistemik bağlamsalcılık görüşünün değerlendirmesini yapmaktadır. Mehdiyev’e göre bağlamsalcılık, dışsalcı bilgi teorisinin en tutarlı versiyonudur: “Bana göre bağlamsalcılık, özellikle de karşıtlarıyla aynı epistemik platformda ortaya çıkan Annis yorumu, bilgi edinme sürecimizin birbirinden farklı ve bazen zıt bağlamları haiz olduğunu iddiası dolayısıyla dışsalcılığın (tabi ki doğallaştırılmış epistemolojinin yanı sıra) en tutarlı ve makul versiyonlarından birisi olarak tebarüz etmektedir.”³ Son bölüm olan “Bir Bilme Teorisi” başlığında yazar, kendi teorisini önceki bölümlerde ifade ettiği tespitlere göre geliştirmeye çalışmış, ayrıca, “Epilog” kısmında bu teorisinin önermesel yapısını karakterize etmiştir. Öte yandan kitap içerisinde her biri ayrı başlık altında ele alınan bu konular, yazarın daha önce farklı dergilerde yayınladığı makalelere dayanmaktadır. Ancak elbette bu makaleler, ilk yayımlandıkları versiyonlarından farklılıklar arz etmektedir. Nitekim yazarın ortaya koymaya çalıştığı teori içerisinde, adı geçen bu yazıların, kavramsal ve tematik bir önemi bulunmaktadır. Örneğin, “Felsefe ve Tarih” başlığı, –yazarın teorisi içerisinde– bilme faaliyetlerinin tüm çıktılarının, son tahlilde bu iki alana dayandırılması bakımından önemliyken, “Descartes” başlığı, filozofun bilgi tanımının kısmen doğru olduğunu ortaya koymasını ve yine yazarın teorisinin izdüşümünü göstermesi bakımından önemlidir.

Mehdiyev’e göre, “bilgi, bilme sürecinin nihai çıktısıdır”⁴ ve bilginin bu kesinliği, ne bölünebilir, ne de nitelik ve nicelik olarak sınıflandırılabilir. Mehdiyev’e göre epistemoloji üzerinde yapılan tartışmalarda Descartes’ı, üçlü bilgi tanımının bir ortağı gibi göstermek yanlıştır. Çünkü ona göre Descartes’ın bilgi tanımı, inanç ve kesinlik gibi iki kavramı içerisinde barındırır. Ayrıca Descartes’ın gerekçelendirmeden kast ettiği şey, bilen öznenin epistemik erişimine yaptığı vurgudan gelmektedir. İnancı ise, bilme süreçlerinin temel girdisi olarak konumlandıran yazar, bu noktada inancı

² Mehdiyev, *Bir Bilme Teorisi*, s. 65.

³ Mehdiyev, *Bir Bilme Teorisi*, s. 81.

⁴ Mehdiyev, *Bir Bilme Teorisi*, s. 88.

biyolojik bir süreçle ifade eden otopoyetiz teorisine de itiraz eder. Mehdiyev'e göre inanç, psikolojinin de sonucunu belirler. Dolayısıyla inanç, daha çok psikolojik bir olgudur ve her bilişsel ürünün temelinde bulunur. Yazara göre gerekçelendirmenin mahiyeti noetik yapıdadır ve son tahlilde "gerekçelendirme imkanından yoksun olan bir inanç her türlü değer girişiminden uzakken, bilme sürecinin zirvesi olan bilginin de ayrılmaz bir parçasıdır."⁵ Bu noktada konuyu kesinliğe getiren yazar, bilgiyi, kesin bir inanç olarak tanımlamamız gerektiğini teklif eder. Çünkü kesinliğin, psikolojik olarak şüpheden arınmış olmasının yanı sıra, karşıtın imkansızlığını da içerisinde barındırması nedeniyle bu sonuca ulaşır.

Mehdiyev'e göre, bilgi ile inanç arasında, kanı adını verdiği bir kategorinin daha bulunması gereklidir. Yazara göre bilgi kesin bir inanç iken kanı, yanılabilir olma özelliğini de içerisinde barındıran olumsal bir inançtır. "Kanı, içsel açıdan bir kanı olma, dışsal açıdan da bir ikna olma durumunun bilişsel ürünüdür ve bu bilişsel ürün, hayatımızın tamamına yakınına ihata etmektedir."⁶ Yazara göre tarihsel önermeler kanı sınıfına dahil edilmelidir. Bu noktada örnekler sunan yazara göre, dünyanın yuvarlak olduğuna dair inancımız gibi tarihsel önermeler, bir zamanlar içerisinde düz olduğuna dair bir inancı da içerisinde barındırdığı için kanı olarak görülmelidir. Yazara burada, keşif yoluyla sahip olduğumuz bazı bilgilerin, tarihsel olması hasebiyle kanı oldukları söylenebilir mi? şeklinde bir soruyu yöneltmenin doğru olacağını düşünüyoruz. Mesela, Plüton gezegenin bir zamanlar gezegen olarak görülmemesi ama daha sonra tekrar gezegen sınıfına dahil edilmesi gibi bir örneği ele aldığımızda, burada keşif yoluyla ulaşılan bir bilgi söz konusudur. Hatta yazarın kendi verdiği örnek de bu açıdan değerlendirilebilir. Nitekim burada tarihsel bir bilgi söz konusu olsa da, keşif yoluyla ulaşılan bir bilgi de söz konusudur. Bu sebeple Mehdiyev'in, tarihsel önermeler dediği kategoriyi, belirgin bir açıklamayla ele alması ve bu kategoriyi aydınlatması daha uygun olacaktır.

Öte yandan Mehdiyev'e göre bu tip önermeler, yanılabilir olma özelliğine sahip oldukları için ayrıca bağlamsal olmak da durumundadır. Belirli bir inancın, gerekçelendirilebildiği ölçüde kanıya dönüştüğünü ifade eden Mehdiyev, son tahlilde kanıyı da gerekçelendirilmiş bir inanç olarak tanımlar. Ayrıca yazarın son kerte, kanılar hiyerarşisi dediği bir sınıflandırma da bulunmaktadır. Buna göre kanılar hiyerarşisinin en alt katmanında bağlamsal kanılar, bir üst sınıfta bağdaşımçı kanılar, daha sonra sırasıyla güvenilir ve temelci gerekçelendirme teorileri gelir. Bu noktada yazara, bilgiyi derecelendirmek mümkün değilken, kanıları bir derecelendirmeye tabii tutmak ne derece doğru ve tutarlıdır? tarzında bir sorunun sorulması kaçınılmazdır. Nitekim yazara göre bilgi, bilme süreçlerinin nihai çıktısıdır. Bu sebeple buradaki derecelendirmenin bu nihai noktaya teması belirsizdir.

⁵ Mehdiyev, *Bir Bilme Teorisi*, s. 91.

⁶ Mehdiyev, *Bir Bilme Teorisi*, s. 94.

Mehdiyev'in *Bir Bilme Teorisi* adını verdiği eser, içerisinde birçok kavram ve problemi barındırması açısından oldukça zengin ve ufuk açıcı bir teoridir. Onun, bilgi söz konusu olduğunda medeniyet, bilim, teoloji ve sanat gibi sosyal epistemoloji içerisindeki kavramlara atıfla karşılaştırmalar yapması ve inanç, kanı gibi kavramlar üzerinden değerlendirmelerde bulunması; mevcut literatür içindeki kavramlara dair gerek olumlu gerekse olumsuz yeni bakış açılarını bize sağlarken, ayrıca mevcut problemleri, hem çağdaş hem de klasik teoriler içinde ele alması, bize ufuk açıcı yorumlar da kazandırmaktadır. Bu tarz eserlerin, genel olarak felsefe disiplini başta olmak üzere, epistemoloji özelinde birçok zengin tartışmayı da beraberinde getireceğini düşünüyoruz. Nitekim Mehdiyev'in teorisi, sadece bilgi felsefesi dahilinde de değerlendirilebilecek bir eser olmaktan da öte, tarih içerisinde özne olarak insanın konumuna da işaret ettiği için, tarih felsefesi, siyaset felsefesi gibi alanlarla da yakından ilişkisi bulunmaktadır. Çünkü bilgi söz konusu olduğunda yazarın eserinin son kısımlarında ifade ettiği; "tarih boyunca inanç ve kanılarımızın bilgi olarak sunulmasından kaynaklanan toplumsal yozlaşma, bağınazlık ve gerek medeni gerek çevresel tahribattan kurtulma fırsatı tanır"⁷ şeklindeki cümlelerinden anladığımız kadarıyla yazar, yukarıda belirttiğimiz alanlarla birlikte bilgi sosyolojisi gibi daha spesifik alanlara da temas etmektedir. Elbette bu tarz disiplinler içerisinde özgün teoriler ortaya koymak önemlidir. Ancak bu teorilerin karşı itirazlar dahilinde değerlendirilmesi ve yeniden ele alınması kaçınılmazdır. Bu sebeple eserin, gerek bilgi felsefesi gerekse genel olarak felsefe içerisinde akademik tartışma geleneğimize değer katacağını düşünüyoruz.

⁷ Mehdiyev, *Bir Bilme Teorisi*, s. 103.